

Odškodnine na področju skupnostnega antitrusta

as. Ana Vlahek
Pravna fakulteta v Ljubljani
*Education and Training of Judges in EC Antitrust
June 23 and 24 2009*

Neelie Kroes:

"Businesses and consumers in Europe lose billions of euros each and every year as a result of companies breaking EU antitrust rules. These people have a right to compensation through an effective system that complements public enforcement, whilst avoiding excessive burdens and abuses. Our White Paper is presenting concrete measures to help ensure that this right becomes a reality, and not just a theory."

<http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/index.html>

ocena stanja

ČEPRAV...

- hardcore karteli ES: 13 do 37 mrd € letno
- hardcore karteli ES + N: 25 in 69 mrd € letno
- EK in NCAs ne morejo prisoditi odškodnine ...

ocena stanja

... LE NEKAJ ODŠKODNISKIH PRIMEROV ZARADI KRŠITVE ES-AT:

- Tribunal de Commerce de Paris, 22.10.1996, *Sté Ecosystem/Automobiles Peugeot SA*: cca **245.000 €**
- Cour d'appel de Paris, 30.9.1998, *Mors/Labinal*: cca **5 mio €**
- LG Dortmund, 1.4.2004, 13 O 55/02 Kar: **1.596.977 €**
- Tribunal de Commerce de Paris, 18.6.2003, *Neuf Telecom/France Telecom*: **7 mio €**
- Cour d'appel de Douai, 15.4.2004, *Centre Automobile Artésien/BMW*: **650.000 €**
- Court of Appeal, 2004, *Crehan v Inntrepreneur Pub Company CPC*: **196.365 €**
- Audiencia Provincial iz Madrida, 25.5.2006, *Conduit Europe SA/Telefónica de España SAU*: **639.003 €**

ocena stanja

RAZLOGI:

- nerazvitost K-kulture in ozaveščenosti o pomenu K in posledicah kršitev KP
- popolna nerazvitost odškodninskih tožb na področju K
- raznolikost ureditev OP po DČ
- predreformni sistem

ZADNJA LETA:

- izboljšanje percepcije
- krepitev ZP-uveljavljanja

ocena stanja

POZITIVNI UČINKI POVEČANJA ZP-UVELJAVLJANJA:

- odškodnina (ali res pozitivni učinki za tiste, ki jih pravo konkurence varuje?)
- zmanjšanje št. kršitev (ustrezno sredstvo? → boljše KP / JP?)
- razbremenitev JP-organov

NEGATIVNI UČINKI POVEČANJA ZP-UVELJAVLJANJA:

- povečanje stroškov
- razcvet neutemeljenih tožb?
- razcvet strateško vloženi tožb (pridobivanje info / oslabitev TC)?

ureditev področja

ODŠKODNINA ZA KRŠITEV 81/82 PES:

- **skupnostni acquis:**
 - PES: /
 - SekP: minimalno → aktivnosti v 60. letih + Uredba 1/2003 + Obvestilo 2004 (tč.10)
 - *Courage in Crehan* (2001) + *Manfredi* (2006) + *City Motors* (2007)
 - BK o odškodninskih tožbah zaradi kršitve protimonopolnih pravil ES – 2.4.2008
- **v preostalem nacionalno (odšk.) pravo** → če ne nasprotuje NUč/NEkv!
 - 62 ZPOmK-1 + OZ

ODŠKODNINA ZA KRŠITEV 6/9 ZPOmK-1:

- **nacionalno (odšk.) pravo:**
 - 62 ZPOmK-1 + OZ

trenutni acquis: Uredba 1/2003

o preambula Uredbe 1/2003:

7. Nacionalna sodišča imajo pri uporabi pravil konkurence Skupnosti bistveno vlogo. V pravnih sporih med posamezniki ščitijo osebne pravice v skladu s pravom Skupnosti, **na primer z določanjem odškodnin oškodovancem**. Nacionalna sodišča dopolnjujejo naloge nacionalnih organov, pristojnih za konkurenco. Zato jim mora biti v celoti dovoljena uporaba členov 81 in 82 Pogodbe.

o normativni del Uredbe 1/2003:

- 16. člen (vezanost)
- 15. člen (sodelovanje) + 63 ZPOmK-1

trenutni acquis: Obvestilo 2004

10. *In the absence of Community law provisions on procedures and sanctions related to the enforcement of EC competition rules by national courts, the latter apply national procedural law and - to the extent that they are competent to do so - impose sanctions provided for under national law. However, the application of these national provisions must be compatible with the general principles of Community law. In this regard, it is useful to recall the case law of the Court of Justice, according to which:*
- (a) where there is an infringement of Community law, national law must provide for sanctions which are effective, proportionate and dissuasive(25);*
 - (b) where the infringement of Community law causes harm to an individual, the latter should under certain conditions be able to ask the national court for damages(26);***
 - (c) the rules on procedures and sanctions which national courts apply to enforce Community law*
 - must not make such enforcement excessively difficult or practically impossible (the principle of effectiveness)(27) and they*
 - must not be less favourable than the rules applicable to the enforcement of equivalent national law (the principle of equivalence)(28).*
- On the basis of the principle of primacy of Community law, a national court may not apply national rules that are incompatible with these principles.*

trenutni acquis: *Courage v. Crehan*

- **C-453/99 *Courage Ltd v Bernard Crehan and Bernard Crehan v Courage Ltd and Others***
- 1991: Crehan + IEL
- 1993: Courage v Crehan (15.266 GBP) + Crehan v Courage and Others
- 1. stopnja: ni kršitve
- CA (England & Wales) (Civil Division): v eni od ex sodb meni, da pogodbenik ne more biti varovan
→ P? 30.11.1999 (navaja case VS-ZDA 1968): **vprašanje kroga oškodovancev**
→sodba ECJ: 20.9.2001
→CA: prizna odškodnino Crehanu (cca 150.000 GBP)
- HL: razveljavi sodbo CA

trenutni acquis: *Courage v. Crehan*

- 1) *Stranka pogodbe, ki bi v smislu člena 85 Pogodbe ES (zdaj člen 81 ES) lahko omejila ali izkrivila konkurenco, se za pridobitev pravnega varstva („relief“) zoper drugo pogodbeno stranko lahko sklicuje na kršitev te določbe.*
- 2) Člen 85 Pogodbe *nasprotuje pravilu nacionalnega prava*, ki stranki pogodbe, ki bi v smislu te določbe lahko omejila ali izkrivila konkurenco, prepoveduje zahtevati odškodnino za škodo, ki ji je nastala zaradi izvajanja te pogodbe, in to samo zato, ker je stranka te pogodbe.
- 3) Pravo Skupnosti *ne nasprotuje pravilu nacionalnega prava*, ki stranki pogodbe, ki bi lahko omejila ali izkrivila konkurenco, onemogoča opiranje na lastna nezakonita dejanja, da bi pridobila odškodnino, če se ugotovi, da je ta stranka pomembno odgovorna za izkrivljanje konkurence.

trenutni acquis: *Manfredi*

- Združeni primeri C-295/04 do C-298/04
Vinzenzo Manfredi proti Lloyd Adriatico Assicurazioni,
Antonio Cannito proti Fondiaria Sai SpA,
Nicolò Tricarico in Pasqualina Murgolo proti Assitalia SpA

Allianz Lloyd Adriatico

 GRUPPO
FONDIARIA SAI

- 28.7.2000: AGCM razglasi za nezakonito ravnanje več zavarovalnic:
→ zvišanje zavarovalnih premij (za obvezno škodno zavarovanje v zvezi z nesrečami, ki so jih povzročila motorna vozila, plovila in mopedi) na podlagi omejevalnega sporazuma
- odločbo potrđita Tribunale amministrativo regionale per il Lazio in Consiglio di Stato
- Giudice di pace di Bitonto: odškodninski postopek
→ zahteva za naložitev vračila zvišanja premij
→ 13.7.2004: postavitvev P? o razlagi 81. členu PES:
 - **ali lahko 3. osebe uveljavljajo ničnost sporazuma in zahtevajo \$?**
 - **kdaj začne teči zastaralni rok?**
 - **ali so dovoljene kaznovalne odškodnine?**
- 13.7.2006: sodba ECJ

trenutni acquis: *Manfredi*

2. Člen 81 ES je treba razlagati tako, da **lahko vsakdo uveljavlja ničnost omejevalnega sporazuma ali ravnanja, ki ga ta člen prepoveduje, in da lahko, če med tem in povzročeno škodo obstaja vzročna zveza, zahteva odškodnino za to škodo.**

→ ponovitev Crehana

→ dodatek o VZ

Zaradi neobstoja pravil Skupnosti na tem področju je **stvar notranjega pravnega sistema vsake države članice, da določi podrobna pravila glede izvrševanja te pravice, vključno s tistimi glede uporabe pojma „vzročne“ zveze, pri čemer je treba upoštevati načela enakovrednosti in učinkovitosti.**

trenutni acquis: *Manfredi*

3. Zaradi neobstoja pravil Skupnosti na tem področju **je stvar notranjega pravnega sistema vsake države članice, da določi sodišča, pristojna za presojanje odškodninskih tožb zaradi kršitve konkurenčnih pravil Skupnosti, in da določi natančna procesna pravila v zvezi s temi tožbami,**

če ta pravila niso manj ugodna od tistih, ki se nanašajo na odškodninske tožbe zaradi kršitve nacionalnih konkurenčnih pravil, in če te nacionalne določbe praktično ne omogočijo ali bistveno ne otežijo izvrševanja pravice do odškodninskega zahtevka za škodo, povzročeno z omejevalnim sporazumom ali ravnanjem, prepovedanim s členom 81 ES.

trenutni *acquis*: *Manfredi*

4. Zaradi neobstoja pravil Skupnosti na tem področju **je stvar notranjega pravnega sistema vsake države članice, da določi zastaralni rok za vložitev zahteve za odškodnino** za škodo, ki jo je povzročil omejevalni sporazum ali ravnanje, prepovedano s členom 81 ES, pri čemer je treba upoštevati načela enakovrednosti in učinkovitosti.

↓

V tem pogledu mora nacionalno sodišče **preveriti**, ali nacionalni predpis, na podlagi katerega začne teči zastaralni rok za vložitev odškodninskega zahtevka za škodo, ki jo je povzročil omejevalni sporazum ali ravnanje, prepovedano s členom 81 ES, od dneva sprejetja omejevalnega sporazuma ali prepovedanega ravnanja, zlasti če ta nacionalni predpis določa tudi kratek zastaralni rok, ki ga ni mogoče prekiniti, **praktično onemogoča ali bistveno oteži izvrševanje pravice do odškodninskega zahtevka za nastalo škodo.**

trenutni acquis: *Manfredi*

5. Zaradi neobstoja pravil Skupnosti na tem področju **je stvar notranjega pravnega sistema vsake države članice, da določi merila, ki omogočajo opredelitev obsega škode**, nastale zaradi omejevalnega sporazuma ali ravnanja, prepovedanega s členom 81 ES, pri čemer se upoštevajo načela enakovrednosti in učinkovitosti.

Zato mora biti, prvič, v skladu z načelom enakovrednosti, **mogoče odobriti posebne odškodnine, kot so kaznovalne odškodnine, če jih je mogoče dodeliti v okviru nacionalnih tožb**, podobnih tožbam, ki temeljijo na konkurenčnih pravilih Skupnosti, tudi v okviru le-teh tožb. Vendar v skladu z ustaljeno sodno prakso pravo Skupnosti nacionalnih sodišč ne ovira pri sprejemanju ukrepov, zato da varstvo pravic, ki jih zagotavlja pravo Skupnosti, **nima za posledico neupravičene obogatitve upravičencev.**

Drugič, iz načela učinkovitosti in pravice, po katerem lahko vsak zahteva odškodnino za škodo, nastalo zaradi sporazuma ali ravnanja, ki lahko omejuje ali izkrivlja konkurenco, izhaja, da **morajo oškodovane osebe imeti možnost zahtevati odškodnino ne le za nastalo škodo (damnum emergens), temveč tudi za izgubljeni dobiček (lucrum cessans) in plačilo obresti.**

trenutni acquis: *City Motors*

○ C-421/05

City Motors Groep NV proti Citroën Belux NV

Rechtbank van Koophandel te Brussel: CMG toži Citroën za škodo, ki naj bi mu nastala, ker mu je Citroën nezakonito odpovedal pogodbo o distribuciji vozil Citroën v BL

→ P? 29.11.2005 o razlagi Uredbe 1400/2002

→ sodba ECJ: 18.1.2007

trenutni acquis: *City Motors*

- 33 *Poleg tega mora nacionalno sodišče, če dobavitelj krši pogoj za uporabo izjem po skupinah, navedenih v členu 3(4) Uredbe št. 1400/2002, v skladu z nacionalnim pravom iz tega izpeljati vse posledice, tako kar zadeva veljavnost zadevnega sporazuma glede na člen 81 ES, **kot tudi kar zadeva povrnitev domnevno povzročene škode distributerju, če med to škodo in omejevalnim sporazumom ali usklajenim ravnanjem, ki ni v skladu s členom 81 ES, obstaja vzročna zveza** (glej v tem smislu sodbi z dne 20. septembra 2001 v zadevi *Courage in Crehan*, C–453/99, *Recueil*, str. I 6297, točka 26, in z dne 13. julija 2006 v zadevi *Manfredi in drugi*, C–295/04 in C–298/04, še neobjavljena v ZOdl., točke 60, 61 in 90).*

trenutno NP (za ES-AT & N-AT): ZPOmK-1 + OZ

62 ZPOmK-1:

1. Kdor **namenoma ali iz malomarnosti** krši določbe 6. ali 9. člena tega zakona ali 81. ali 82. člena Pogodbe o Evropski skupnosti, **je odgovoren za škodo**, ki nastane zaradi kršitve.
→ krivda po pravu ES?
2. Če je bila škoda povzročena s kršitvijo določb 6. ali 9. člena tega zakona ali 81. ali 82. člena Pogodbe o Evropski skupnosti, **je sodišče vezano na pravnomočno odločbo o ugotovitvi obstoja kršitve urada in Evropske komisije**. Ta obveznost ne posega v pravice in obveznosti na podlagi 234. člena Pogodbe o Evropski skupnosti.
→ Uredba 1/2003 + case law + Obvestilo 2004
3. **Zastaranje** za uveljavljanje odškodninskega zahtevka po prvem odstavku tega člena **ne teče** v času od začetka postopka pred uradom ali Evropsko komisijo do dneva, ko je ta postopek pravnomočno končan.
→ *Manfredi*
4. Sodišče mora nemudoma **obvestiti urad o vsaki tožbi**, s katero se zahteva odškodnina zaradi kršitev določb 6. ali 9. člena tega zakona ali 81. ali 82. člena Pogodbe o Evropski skupnosti.
→ pravo ES: /

● ● ● | bodoči **acquis** → BK (2008)

- dec 2005: ZK o odškodninskih tožbah zaradi kršitve protimonopolnih pravil ES
- apr 2008: BK o odškodninskih tožbah zaradi kršitve protimonopolnih pravil ES
- kodifikacija že obstoječe sodne prakse
- ureditev na novo (soft/hard law?):
 - možnost kolektivnih in reprezentativnih tožb (dec 2008: ZK o kolektivnih odškodninah za potrošnike)
 - *inter partes* razkritje
 - zavezujoč učinek odločb NCAs
 - krivda
 - *passing-on*
 - zastaranje
 - varstvo *leniency* vlog pred razkritjem
 - odprava solidarne odg za prejemnika imunitete

 - izračun škode
 - stroški postopka
 - ...

temeljna vprašanja ureditve

- protipravnost → vezanost
- krog oškodovancev
- obseg priznane škode
- izračun škode
- krivda
- vzročna zveza
- zastaranje

vezanost na odločbo EK in UVK

- **acquis (EK)** → glej predavanje mag. Martine Sever
 - 16/1 Uredbe 1/2003
 - case law
 - Obvestilo EK 2004 (tč. 11-14!)
- **62/2 ZPOMK-1 (EK+UVK)** → glej predavanje mag. Martine Sever
- **BK (UVK):**
 - ZK: vezanost na odločbo NCA(s) / ne vezanost, temveč le obrnjeno dokazno breme glede obstoja kršitve
 - BK: vezanost na PM - odločbo kateregakoli NCA iz ECN (+do PM naj NC počaka, če to ustrežno)

oškodovanci

- **acquis (*Courage in Crehan, Manfredi*):**

= vsi, ki utrpijo škodo → *Manfredi*: izrek tč.1

- konkurenti kršitelja(ev): zmanjšanje dobička, ...
- potrošniki in drugi posredni kupci: *overcharge*, plačilo za dodatne storitve
- pogodbeni partnerji kršitelja(ev): zmanjšanje dobička, ...

↓
Courage in Crehan: izrek tč.1)-3)

- **SLO-P:** ZPOMK-1: ne omenja izrecno

- **BK:**

potrditev acquis-a glede kroga oškodovancev
+ možnost reprezentativnih in skupinskih tožb

- *vložitev tožbe na pristojnem NC!*
- *prepoved zlorabe pravice*

● ● ● | obseg priznane škode in odškodnina

- **acquis (*Manfredi*) – tč 2+5:**
 - popolna odškodnina: *damnum emergens* + *lucrum cessans* + obresti
 - lahko kaznovalna odškodnina

- **SLO-P:** načelo popolne in enkratne odškodnine

- **BK**
 - potrditev *acquis-a*
 - uzakonitev pravila o *single damages* kot min standarda (ZK: predlog *double damages* za hardcore kartele)

izračun škode

- **acquis: /**
- **praksa: “but for the infringement”**
 - ugotovitev hipotetičnega stanja:
 - *price prediction approach*
 - *theoretic modelling approach*
 - *before and after method*
 - *yardstick approach*
 - *cost based approach*
 - *sampling method*
 - *ex aequo et bono*
 - nezakonito okoriščenje kršitelja
 - ...
- **SLO-P:** OZ (ocena izgubljenega dobička, odmera povračila škode) + ZPP *ex aequo et bono*
- **BK:** nezavezujoče smernice za ovrednotenje škode v primeru kršitve AT (poenostavljena pravila za ocenjevanje škode)

krivda

- **acquis (*Manfredi, City Motors*)**

- ni jasno → krivda ni nikjer omenjena
- po DČ različno (ni predpostavka, obrnjeno dokazno breme, je predpostavka)

- **ZPOmK-1:**

62/1: krivda: "namenoma ali iz malomarnosti" → *ali skladno s pravom ES?*

OZ: pravilo obrnjenega dokaznega bremena

- **BK:**

- EK nima pripomb do ureditev DČ, ki predpostavljajo krivdo oz. je ne postavljajo kot pogoj
- glede DČ, ki določajo ovrgljivo domnevo krivde ali ki določajo, da krivdo dokaže TK: čim bolj bi bilo treba omejiti zahteve po dokazovanju krivde: oprostitev odgovornosti le v primeru opravičljive zmote!!!

vzročna zveza

- **acquis (*Manfredi*) – tč. 2**
 - **SLO-P:** OZ-praksa
 - **BK:**
 - pojasnitev VZ ni potrebna
 - uporaba posameznega koncepta VZ ne sme *a priori* izključiti kakšne skupine oškodovancev (*Courage*)
 - dopustitev *passing-on* ugovora (prenos in višino prenesene cene naj dokaže TC)
- *izgovori v praksi: višja sila, ravnanje tretjih, ravnanje države, ravnanje TK, zloraba pravice, passing-on ugovor*

zastaranje odškodninskih zahtevkov

- **acquis (Manfredi) - tč. 4**

- **62/3 ZPOmK-1:**

Zastaranje za uveljavljanje odškodninskega zahtevka po prvem odstavku tega člena ne teče v času od začetka postopka pred uradom ali Evropsko komisijo do dneva, ko je ta postopek pravnomočno končan.

+ OZ

- **BK:**

- stand-alone primeri: ni potrebe po določitvi najkrajšega ZR - upoštevati pa je treba NUč (tu bosta relevantni vprašanji začetka teka in prekinitve ZR)
- follow-up primeri: vsaj 2 leti ZR po zaključku JP-postopka
- ZR ne začne teči:
 - v primeru trajne ali ponavljajoče se kršitve pred dnevom, ko kršitev preneha
 - preden se lahko pričakuje, da je žrtev seznanjena s kršitvijo in s škodo

spremembe *pro futuro* v ZP- uveljavljanju (ES)-AT pri nas?

- *de lege lata*:
 - že po OZ/ZPP veliko ustreznih rešitev (npr. enkratna in popolna odškodnina, passing on, krog oškodovancev neomejen,...)
 - že ZPOmK-1:
 - vezanost na odločbe UVK
 - zadržanje zastaranja
- *pro futuro*:
 - vezanost na odločbe vseh uradov iz ECN
 - vsaj 2l ZR po zaključku JP-postopka
 - začetek teka ZR (le subj.)
 - odgovornost → oprostitev le, če opravičljiva zmota
 - kolektivno uveljavljanje pravic

much ado about nothing?

... doc. Podobnik
(*razmišljanje cinika*) ...